

POLIKRÓM

Alapító-főszerkesztő:

EGRI László

Szerkesztők:

GYARMATI Zsolt

SZILÁGYI Gábor

Kiadó:EGRI László

Kiadó székhelye: 4200 Hajdúszoboszló, Rákóczi u.17.

Online közösségi-művészeti folyóirat

I. évfolyam/ 1. szám

2013

E-posta: polikrom@freemail.hu

Honlap: www.polikrom.wbh.hu

© Polikróm

Megjelenik online formátumban, évente két alkalommal.

„A kihívások azért vannak, hogy tanítsanak nekünk valamit, erősebbé tegyenek és megingassák azzal kapcsolatos hiedelmeinket, hogy mit vagyunk képesek legyőzni és mit nem. Amikor megértjük, milyen célt szolgál az előttünk álló kihívás, akkor feltárul előttünk az igazság: akadályok nem léteznek, csak lehetőségek, melyek által fejlődni tudunk. ”

(Yehuda Berg)

Tartalomjegyzék

Deák Ferenc: *Halászat*

Varga Hanna: *Szabadság*

Tóth Mátyás: *Oh mondd, ki az?*

Győri Erzsébet: *Kapcsolat sorozat I.-III.*

Tóth Réka: *Sorvezető*

Koncsik Barbara: *Katonák*

Sárközi Stefánia: *Ezer év falun*

Fancsali Dóra munkája

Ébner Zsuzsa: *Az emlékek*

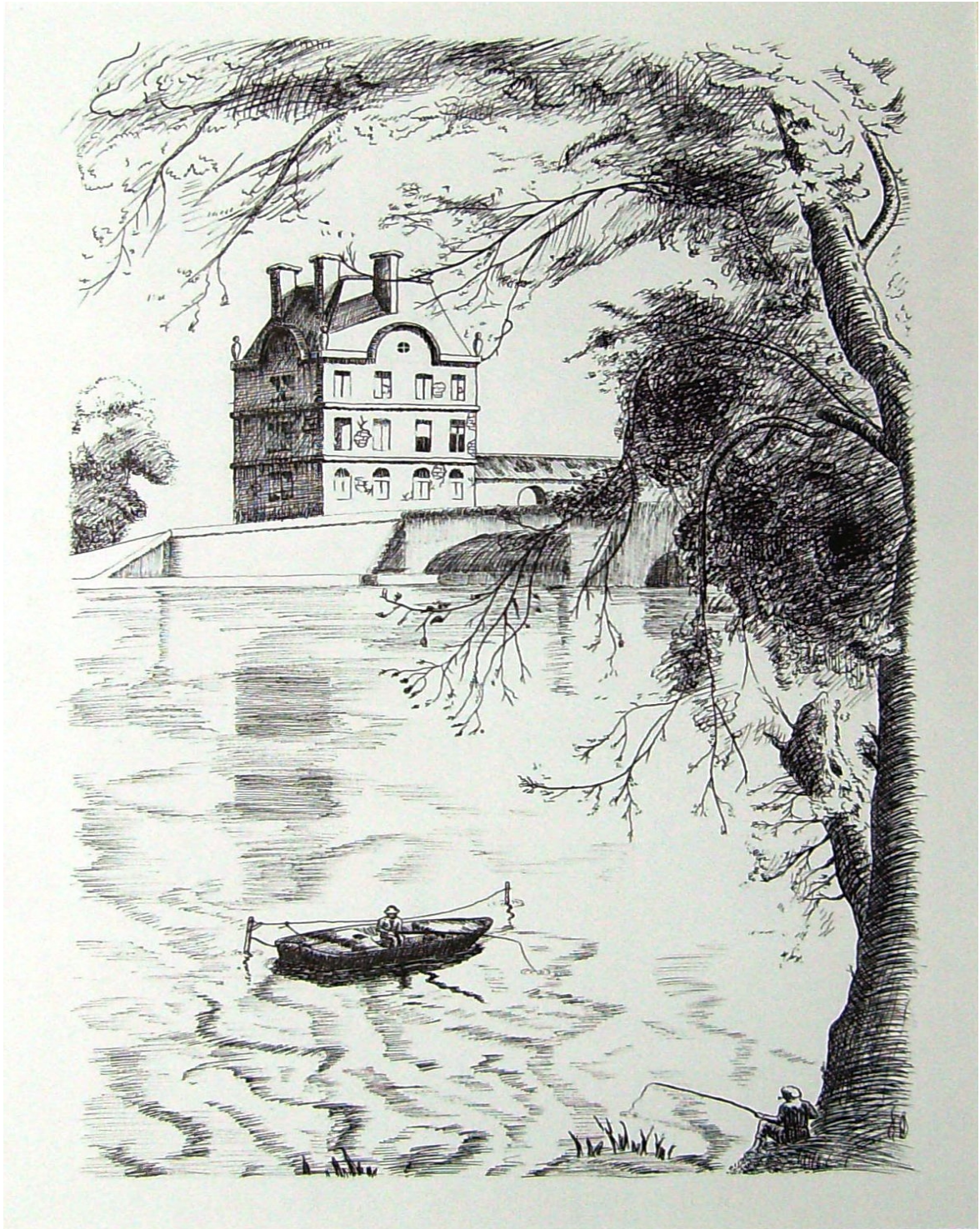
Rutka Gergő: *Marcsa*

Lakics Nóra: *Eső előtt, eső után*

Kovács Mátyás: *Balett*

Vrábel Tünde: *Nicolae Ceausescu*

Wintermans Monika: *Ami vagy*



DEÁK Ferenc: HALÁSZAT

SZABADSÁG

Puha felhők ölében fekszem,
Nem ez az otthonom,
Szellő csitítja lángoló lelkem,
Mégis késik a nyugalom.

Pezseg bennem a vér,
A vágózó vágyak hajtanak,
Hagyom had vigyen a szél,
Vissza senki sem tarthat.

Dúlhat vad vihar felettem,
Égethet a nap porrá,
Amíg a szív dobog bennem,
Nem válhatok gyenge rabbá.

Engem hív a horizont,
A távolban pirkadó fényfátyol,
Víztükör, melyből sas ivott,
A szabadság magához láncol.

OH MONDD, KI AZ?

Érett a nyár,
hajában száll
a virágok parfüm-illata,

lengé ruhában,
s üde mosolyával
ébred a selymes pirkadat.

S a remegő fák,
mint megannyi hajszál,
hajladoznak a nyár tarka fején,

ünnep ez,
mit az élet szervez,
ringó káprázat, tünemény.

Oh mondd, ki az,
akiért virraszt
e burjánzó ösztön-gépezet?

Talán az ember,
kit ha a lét ver,
magában fájdalmat ébreszt?

Ki csak magát
legelőbb imád,
s örökké éhező testbe van zárva?

Vagy ok nélkül,
önmagáért hevül

Isten eme borzalmas tréfája?



GYŐRI Erzsébet: KAPCSOLAT SOROZAT I.-III.

SORVEZETŐ

dekára mérickskélem szerelmem
közértnyi vásárlója a végtelennek
elpazarolom minden kuponom
egy be nem váltott akcióra

majd neked főzök a konyhában mezítláb
olvad a padlón az olajszag láva
míg csurog le rólam a gőz kétségbeesett
párányi látszatmárgája

tapad a talpamra a kosz
lelkifurdalásom súlyos terhe
nem kaparhatom le körmömmel a ráncos ősz se

de mikor beléptél a lakás ajtaján, hazudtam
mint a skót Lear király, és elharaptam a nyelvem
nem szisszentél fel egyszer sem.

KATONÁK

Izmos testük pattanásig feszül,
Kezükben a halál fegyvere;
Kibiztosítva, készen áll,
Hogy ölni lehessen vele.

Bokorban hasalnak, rejtőzködnek.
Kegyetlen hévvel éget a Nap.
A gránát - csonkította fa
Felettük árnyat nem ad.

Jön az ellenség? Mindenki vár,
S mozdulnak, ha itt az idő.
Mikor feltűnik az első arc,
A csapat azonnal, egyszerre lő.

Szem se rebben, csak a kéz dolgozik.
Gondolkodásnak itt nincs helye.
A levegő vérszagtól nehéz,
De a katonák nem törődnek vele.

Mert bensőjükben sziklaszív dobog,
Ellenállva minden érzelemnek.
Ez soha nem fog megrepedni:
A harc keményítette meg.

Fiatalok, és mégis öregek.
Tekintetük üres és fáradt,
Tiszta lelkük bemocskolódott -
Túl sokat éreztek és láttak.

A pokol torkában a katonák
Elfelejtették a szépet és a jót.
A háborúban a törvények helyett
A halál volt a parancsnok.

És hiába lett vége a harcnak,
Igazából senki sem győzhetett.
A túlélők nem boldogok:
Fáradtak és elkeseredettek.

S tíz, húsz, harminc év múlva,
Mikor béke van és nyugalom,
Még akkor sem tűnik el a múlt,
Árnyai ott ülnek az arcokon.

Egy kép, egy hang, egy szempár...
És visszatér a háború démona.
Ünnepelhetik a katonákat hősként -
De felejteni nem tudnak soha.

Sándor egyedül élt, mióta csak az eszét tudta. Nem voltak barátai, se rokonai, se ismerősei. Olyan hitvány életet élt, hogy még ellenségekre sem futotta. Pedig mondom én, az már nagy baj, ha ellenlábasaid sincsenek. Untatták az ünnepek, a munka, a szórakozás és úgy egészében az élet maga. A falubéliek is kizárólag a születésnapjain merészkedtek be hozzá. Akkor is csak a süteményből rágcsált egy kicsit, de az embereket elhajtotta.

Sándor ezért is imádta a perzselő, tikkasztó nyarat. Jó messzi kerültek a napok a karácsonyi látogatásoktól.

Egy ilyen forró nyáron történt a következő eset. Emberünk egy hatalmas almafa alatt feküdt, és birizgálta a fűvet a kezével. Nem cigarettázott és nem is pipázott, mint ahogy azt legszívesebben még hozzáképzelnénk a képhez. Ha megéhezett néha, csak leszakított egy érett almát, és lassan, komótosan elmajszolta. Az sem érdekelte, ha kukacos volt.

Sokszor meglehetősen unalmasnak találom a leírásokat, de most ez egyszer engedjék meg nekem, hogy beszéljek erről a nyárról.

Semmi mást nem látni az egész mezőn, mint temérdek apró rovar mozgolódását. A levegő annyira izzik, hogy a lovas kocsikat akkor is gurulni látjuk, ha egy helyben állnak. Ha bárki meg akarná örökíteni az egész évszak miliójét, de nem lenne nála egyéb festéknél és papírnál, elég lenne, ha egy hatalmas narancs és citromszínű foltot mázolna a papíros közepére. Ezzel el is mondana mindent. Olyan szinten forróság van, hogy ha ledobnánk egy friss tojást (mit éppen akkor loptunk el a tyúkoktól) egy nagyobb köre, menten tükörttojást vacsorázhatnánk. Ha kicsit összekutyuljuk, még rántottát is.

Mégis, ha az ember csak úgy jó dolgából kifekszik ilyenkor egy fácska alá vagy rásüpped egy szénaboglyára, egyáltalán nem is érzi a meleget bántónak. Mert az ilyenkor olyan leírhatatlanul kellemesen és nyugtatóan simogatja az arcunkat. Ez tényleg így van- ezért felesleges lenne akárcsak megpróbálnom is leírni.

Na, de vissza már Sándorhoz. Körülbelül este nyolc órakor (ezt az árnyékokból saccolhatjuk meg) egyszer csak ott termett mellette Kedves. Na, igazából persze nem ez volt a lányka neve, de szinte mindenki így hívta. Ezért aztán én is így hívom csak, én is így ismertem meg.

- Nem unatkozol egyedül?- kérdezte tőle a lány, és térdre ereszkedett, hogy nagyjából egy szinten legyen a fejük. Babaszín ruhácskát viselt egy egészen apró, kék csattal a fűtjeiben.

Sándor nem felelt, mert összeszorult a torka, és a fulladás kerülgette. Elárulok még valamit: ez volt az első alkalom, mikor nőnemű személy szólította meg. Jó, persze régen az édesanyja is

gyakorta *beszélt hozzá*, de annak az időnek már legalább huszonöt éve vége, mikor az asszony meghalt. Szegény Sándor, akkor, háromévesen nem is fogta fel ezt a szörnyű tragédiát. Na de mit fecsegek már megint!

Szóval, Kedves most ott térdelt mellette. Közelről látták egymás arcát, s Sándor észre is vette, milyen szép kis teremtés.

- Megkukultál?- nevetett fel a bakfis, és belecsípett a férfi karjába. Az rá se hederített.

Elmondok róla még valamit: rettenetesen lusta természettel rendelkezett.

De most, ezen a fentebb leírt szépségű július közepi estén ez a tulajdonsága mégsem befolyásolta egy csöppet sem. Mondok még valamit: egészen el is felejtette, hogy ő valójában egy dologtalan és nemtörődöm ember. Elveszett a lány szemében.

-Tényleg nem fogsz megszólalni?- hajolt egy kicsit közelebb Kedves.

- Nem tudom, mit mondjak.

Sándor már ki tudja, mi óta szólalt meg először. Persze ezzel a partnere nem volt tisztában. Csak nézték egymást tovább. Tényleg nem volt semmi „hátsó szándék” az egészben! Csupán barátkoztak.

Aztán Sándor kicsit feljebb ült, és arrébb rakta a lábát. Ez mindenképpen azt jelentette, hogy a lánynak mellé kellett ülnie. Így is lett. Kedves folytatta:

- Apám nem örülne neki, hogy beszélgetek veled, még akkor sem, ha nem vagy valami bőbeszédű és nevetett. Barna haja volt, ami valamikor a nap elején még össze volt fogva, mostanra pedig már Isten tudja, hol hagyta el belőle a szalagját. Hát igen, régen divat volt a szalag a hajban.

- Az apád honnan tudja, ki vagyok? – kapta fel a fejét Sándor. Egész életében jó, ha tucatnyi emberrel beszélt a faluban; de a lány apja biztos, hogy nem volt köztük.

A bakfis tartott egy másodpercnyi szünetet, de válasz helyett tovább kérdezett.

- Mit dolgozol?

Sándor nem felelt.

- Van földed?

Ekkorra a férfi már egészen ideges lett.

- Nem szoktam dolgozni, és földem sincs. Már régen eladtam – válaszolta motyogva.

Kedves elképedt. Egy férfi, aki *nem szokott dolgozni*, és nincs földje, az ő falujában! Életében még egyszer sem gondolta, hogy ilyesmi lehetséges lehet bárhol is.

- Akkor miből élsz meg?

Sándornak most egészen más dolog jutott az eszébe. Egy egészen ide nem illő dolog. Figyelmen kívül hagyta a lány kérdését, és elmerült a gondolataiban. Gyakran csinált ilyet.

Arra gondolt, amire már nagyon sokszor.

Egyszer, búcsúkor megjósoltatta magának a jövőjét egy cigány asszonnyal, aki csak azt mondta neki, keressen értelmet az életének. Találjon célokat, és legyenek vágyai. Ne bolyongjon csak úgy a sötétben. Már akkor sem tudott mit kezdeni ezzel a tanáccsal, de azért megköszönte. S azóta nem hagyta nyugodni.

Kedves közben türelmetlen lett. Akárhogy is - nem valami élvezetes egy ilyen emberrel beszélgetni.

- Mi lenne, ha eljönnél velem most a főtérrre, mi? Nagy ünnepség van ma, és apám azt mondta, talán lesz tűzijáték is! – hiába, ezek a falusi leányok már csak ilyenek.

A férfi nem válaszolt. A lány megismételte a kérdést. Sándor feléje fordult, de az érdeklődés legcsekélyebb jelét sem mutatta. Aztán a lány szájon csókolta. Hosszan és szeretetteljesen.

- Na, most aztán feladtam neked a leckét – veregette meg a bakfis kaján vigyorral az embere vállát, miután jó pár másodperc után abbahagyta a csókolást. Olyan szépséges és naiv volt, mint a legerőltetettebb romantikus hősnő, és ugyanakkor olyan zshivány, mint valami rosszul megírt vadnyugati figura.

- Miért? – kérdezte a férfi. Ennyi tellett.

- Mert odaadtam neked az első csókomat. Ennél értékesebb pedig nincs a világon! Bármit kérhetek ezentúl, az a nyomába se fog érni – s nevetett.

Sándor érezte már, hogy csöbe húzták és igen rászedték. Őt, az örökös magányos hőst bekebelezte egy angyalbőrbe bújó kisördög.

- Akkor legyen, te kis pióca...- mondta kedvesen, már amennyire tőle tellett – elmegyek veled, de csak most, először és utoljára.

Kicsivel később már mindketten ott álltak a főtéren felállított alkalmi sátonnál, s kézzel-lábbal próbáltak beszélgetni, miközben fülsiketítően szóltak a régi idők nagy nótái, meg külföldi bolondságok. A lány bátyja is játszott a zenekarban. Trombitán. Csodálatos volt a szólója, Kedves még el is pityeregte magát. Sándor viszont nem is észlelt az egészből semmit.

Egy jó órával később, mikor már tényleg csak a fiatalok voltak ott, Kedves megfogta Sándor kezét, és odahúzta az egyik padhoz, ahol az előbb még mások sört nyakáltak.

- Neked mi a legnagyobb álmod?- kérdezte egész halkán. Komolyan tette, és komoly választ is várt. Eközben egy gyönyörű dal szólt – valami Edith Piaf, olyan földöntúli és érthetetlen nyelven, hogy

Kedves azt hitte, csak erre a szép estére írták. Sándor szokás szerint nem válaszolt elsőre. Egy kicsit gondolkodott, majd ugyanolyan csendesen ezt mondta:

- Az, hogy soha ne kelljen csinálnom semmit. Soha... Soha.

A lányt láthatóan szíven szúrta a válasz. Nem igazán erre számított. Megeredtek a könnyei, s miután jó sokáig állt megszeppenve, elindult hazafelé. Sándor egyedül maradt. Na de miért

mondtam el mindezt? Csakis egyetlen okból: ha rögtön a most következő sorokkal indítottam volna, a tisztelt olvasó nem értett volna az egészből egy kukkot sem. Tehát.

Megint nyár volt... elviselhetetlenül forró. Olyan gyorsan cikáztak a levegő szemecskéi, mint az öreg nénik nyelvei a kis kerti padokon. A kisgyerekek olykor elmélázva, olykor igen hangosan játszadoztak a nyílt téren, amit látnod kell előbb, mielőtt azt mondd: tudod mit jelent szabadnak lenni.

Egy vénember háza állt a hajdani főtér mellett. Miután a viskót elfogyasztotta az idő, a telket megvették tőle, és beleépítették egy új lakóparkba.

S ugyanekkor egy idős hölgy sütkérezik valami távoli helyen. A Nap égeti az egykoron makulátlan bőrét, de azt a csatot viseli, mint akkor, élete tavaszán. Az óceán hullámszik mellette, morajlik is, s hagyja, hogy lábait érje a sós víz. Valami koktélt iszogat. Pálmafák adnak neki csekély árnyékot, de csak annyit, hogy szemeire ne vetüljön szúrós D-vitamin. Él és lélegzik. Végre. Tőle alig pár méterre ül egy kedves arcú, soványabb vénember.

A férje.

És mosolyog. Belekortyol az italába, majd ránéz a feleségére.

- Jól érzed magad? – kérdezi tőle.

A nő bólint. Ostoba kérdés. A Csendes óceán partján mindenki jól érezné magát.

A férfi még egyet hörpint a tűzpiros itókából, s megered a nyelve.

- Amikor megismertelek, ugyanilyen voltál, mint most. Üde, kedves és szép. Ezért lett a neved is beszélő: Kedves. Minden egyes alkalommal, mikor kimondásra kerül, a szívemet melegség tölti el... Aztán, mint egy gigantikus teleszkóp, úgy láttam bele a lelkedbe már az első napjaink alatt. Mondtad, hogy el szeretnél menni a faluból, hogy ez lenne az álmod, a vágyad, a célod... Én azt hittem, megőrültem, mikor beleegyeztem egy éve, hogy hatvan év után jöjjünk el. Te jó ég... Tudod mennyi idő az? És tudod, miért tettem? Mert az élet a nyomorúságos és kegyetlen Pokol... És csak te vagy az, aki kiszínezi. Életemben először és utoljára akkor kértem bocsánatot, mikor utánad rohantam azon az estén, temérdek évvel ezelőtt. Látod... Nélküled semmi és senki vagyok.

Szeretlek.

Kedves büszkén néz a párjára. Még mindig mosolyog. Pár pillanattal később felcsavarja a hallókészülékét, s megszólal:

- Mondtál valamit, édesem? Nem halottam tisztán.

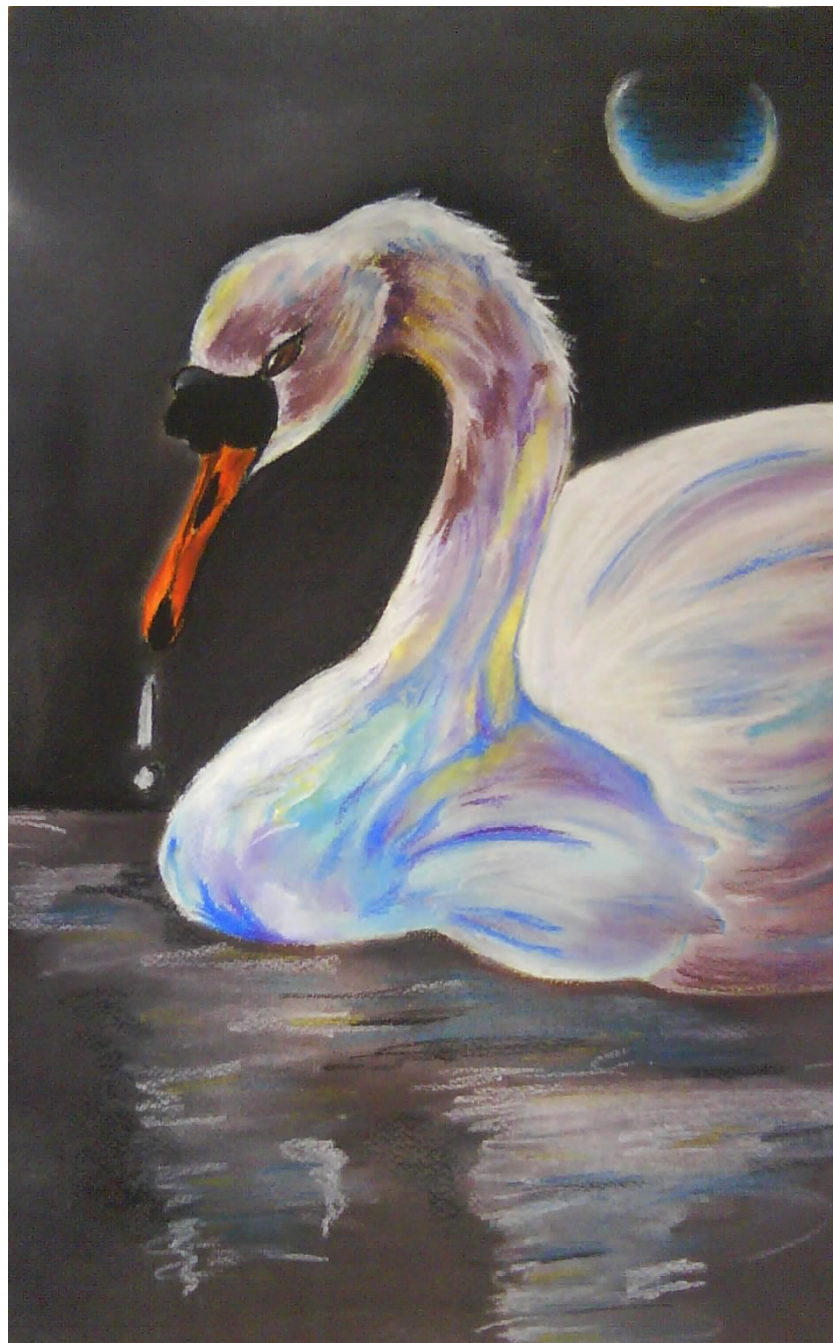
Sándor megcsóválja a fejét.

- Hagyd csak, nem érdekes.

S azzal a két ember, kik összesen százhetvennégy évesek voltak, de a lelkük mélyén tizenhat és huszonnyolc, úgy, mint akik megtalálták helyük a világban, örökkévalóak lettek a

naplementében.

FANCSALI Dóra munkája



Remegő kezemet a sziklához szorítom. Lónyérítés, puskaropogás, ágyútűz, halálkiáltások... Hallom őket. Mindnyájukat hallom. Kiabálnak, nekem kiabálnak. Hangjaik visszhangot vernek a temető csöndjében, jóllehet én vagyok az egyetlen tudója mindennek. Talán csak én hallom őket. Most már egész testemben remegek. A kezemben eddig szorosán tartott kis virágcsokor szirmai a rázkódásom miatt sorra hullani kezdenek, akárcsak mi '49 - ben. A csokrot a szikla tetején fekvő haldokló oroszlán mellé helyezem, mielőtt még az összes szirma a szél könnyű játékszerévé válna. Leülök a szikla mellé s távolba meredő szememet könnyek homályosítják el.

A hangokhoz immár képek is társulnak, villanások a csata legkönyörtelenebb, legvéresebb pillanataiból: ahogyan kétségbeesetten próbáljuk a muszka sortúztól megvadult lovainkat iramra bírni, ahogyan látjuk, hogy bajtársainkat pár méterrel tőlünk orosz lovak tapossák halálra, ahogyan minden összedől és darabjaira hullik...

- Ne!- kiáltottam, és már igazán sírtam. Nem így akarok emlékezni a bajtársaimra, nem élettelenül a földön fekvő megcsonkított testű katonákat akarok látni, hanem azokat, akik valójában voltak. Hősöket, barátokat, élő embereket... Már 15 éve nem vettem egy pillantást sem arra a tárgyra, amely mindezt megadhatta volna nekem. Most mégis a bal zsebemben lévő megsárgult fénykép felé nyúlok...

Ott állunk mosolyogva, '49-ben. Ujjammal megérintem Lajos arcát, az arcot, amely örökre fájdalmas maszkba torzult miattam. Megrázkódom...

Egy valami soha nem változott.

A szeme.

Ugyanazok a lázasan csillogó szemek, amelyek *Vasváriék* dicső alakjain függtek egy évvel a kép készítése előtt, most engem fürkésznek... Szinte látom őt, ahogyan a tömeg élére törve az elsők között nyomul be Tánicsics börtönének ajtaján... Majd a kép változik, most először a szeme nem csillog, szilárd elhatározásának lángjai égnek benne... Elmosolyodom. Ezen a napon hallottuk *Kossuthot* először szónokolni, ezen a napon csatlakoztunk a fegyverben állók népes táborához... Annyi emlékem fűződik hozzá, mégis nehezemre esik felidézni, milyenek voltunk a forradalom előtt.

Újra lenéztem a kezemben szorongatott fényképre. Elszorult a torkom. Az egyik legfájdalmasabb veszteségem mind közül. Az unokaöcsém. Vállaim megroskadnak a hirtelen rám törő emlékeim súlyától. Távolodom. Kétségbeesetten próbálok a jelenben maradni, egy sötét komor világ peremén egyensúlyozni, küzdeni, hogy a múlt fejem fölött összecsapó hullámai ne

ránthassanak magukkal.

Sötétség. Süllyedek. Fájdalom.

A halálba küldenek, hogy egy elkeseredett küzdelmet vívjunk a hazánkért, a szeretteinkért. Akármerre nézek, megtört tekinteteket látok. Én azonban csak ürességet érzek, mintha nem is ember lennék, mintha már most meghaltam volna... Tehát mi leszünk azok. A híres *Máriássy* vezette balszárny, aki életét áldozta a reményért, hogy *Aradon* egyesülhessen a két magyar sereg. Vágtatok, elsőként akarom elérni az ellenség vonalát, hogy ne lássam, amint bajtársaim sorra elhullanak a nagy túlerővel szemben, amikor kardok feszülnek egymásnak. Hirtelen megállunk. Valamennyien a hang irányába fordulunk. A bennem tátongó ürességet, érzések sora kezdi kitölteni, annyira gyorsan, hogy meg kell kapaszkodnom lovam kantárjába, nehogy egyensúlyomat elvesztvén, lezuhanjak.

Harag, rettegés és kétségbeesettség vív ádáz harcot bennem!!!

Nem hagyhatom, hogy bármelyik is felülkerekedjék. Gondolkozz! Gondolkozz! Gondolkozz! - egyre csak ez hajtogatom magamban. Mintha bizony tehetnék én bármit is! Mintha megmenthetném őt parancsszegés nélkül! Tehetetlen vagyok. *Máriássy* megtiltotta, hogy visszaforduljunk és segítséget nyújtsunk a Nagy Erdő felől hátba támadott jobbszárnyak, az unokaöcsémnek. Látom őt. Szinte karnyújtásnyira van, mégis elérhetetlenül távol. Bálint reszket, puskák dörrennek, emberek halnak körülötte, ő pedig ekkor szembesül a hadakozás könyörtelenségeivel. Tekintete az enyémet keresi, némán bólint, majd a következő pillanatban élettelenül esik össze. Hátából véres kard mered az ég felé. A sötétben egy kaukázusi hegyi lovas szeme villan, felkapja kardját s a Nagy Erdő felé vágat... Bobics elkésett. Én elkéstem... Pusztulás, halál, kínok, ameddig csak a szem ellát... Tétlenül nézzük, ahogyan a még csak katonáknak sem mondható ifjak mézszárlás áldozatai lesznek, ahogyan meghalnak, mielőtt igazán élhettek volna... Nem tudok sírni, túlságosan fáj... Puskadörrenés. Az oroszok felénk indulnak, hogy eltiporják azt a keveset, amely *Nagysándor* hadi alakulatából maradt...

Próbálok a felszínre kerülni. Lélegezni. Küzdeni az erős hullámokkal... Elszakadni az emléktől...

Percek? Órák? Nem tudom, mennyi idő telt el azóta, hogy a temetőbe jöttem. Nem tudom, mennyi ideig kutattam az emlékeim között. Azt azonban tudom, hogy valaki közeledik. Érezem, hogy nem vagyok egyedül. Egy barna kabátos, megviselt arcú 40-es éveiben járó férfi közeledik felém. Péter. A felismerés okozta örömet rögtön a gyász váltja fel. Ő is itt volt *Debrecenben*, *Máriássy* gyaloghadosztályában harcolt... Megöregedett... Istenem, mennyire megöregedett! Az ő keze is remeg, figyelem, ahogy koszorúját az én virágcsokrom mellé helyezi, majd fejet hajt bajtársaink előtt. Szenved, látom rajta. Kezét a vállamra helyezi s azt mondja.

–Engedd el őket, hogy békében nyugodhassanak! De mindezek előtt bocsáss meg saját magadnak!

Nézem távolodó alakját. Szavait ismétlgetem magamban. Talán igaza van. Talán el kellene kezdenem megbocsátanom magamnak...

MARCSA

Van egy barátnőm, Marcsa.
Az Isten őt egészségben tartsa.
Ápolónő a szentem,
Vele még ápolóként kezdtem.

Egészséges ő, mint a makk,
Baj, hogy néha megharap.
Nem tudom, olyankor mi van vele,
De látom, hogy huncut a szeme.

Két csöpp keze mindig fagyos,
fülecskéje a hidegtől piros.
Kabátomba bújunk télen,
Hogy a zord hidegtől megvédjen.

A körúton sétálunk délután,
Elválunk, s hazamegyünk ezután.
Gondolunk sokat egymásra,
Marcsa rám, én az alvásra.

ESŐ ELŐTT, ESŐ UTÁN

Bukta Imre Másik Magyarország kiállítása a Műcsarnokban

A Műcsarnokban megtekinthető tárlat az eddigi legnagyobb önálló kiállítás Bukta Imre, Munkácsy-díjas festőművész, performer műveiből. Bukta egy olyan egyedülálló hangot képvisel a hazai művészeti világban, amivel csak kevesen büszkélkedhetnek rajta kívül. Bár egy nagyon is egységes témát követ, mégis minden egyes kiállított darab tartogat valami újdonságot, izgalmat, meglepetést. Egy sokoldalú alkotó, sokoldalú kiállítását tekintheti meg az érdeklődő. Ez olyanfajta művészet, amely újra meggyőzheti a közönséget arról, hogy igenis van még valódi művészet, érdemes vele foglalkozni és nem pusztán olyan művek születnek, amit „bárki meg tudna csinálni”. Ezekben az alkotásokban annyi ötlet, annyi gondolat és sok esetben türelem van, ami lenyűgöző hatást kelt bennünk.

Már rögtön az első terembe lépve meggyőződhetünk erről, amint megpillantjuk az életnagyságú házikót. Mind a 4 oldala egy-egy életstílust illetve életszínvonalat mutat be, s azokat is, akik a házban élnek. Az ablakra vetített animációk titokzatossá varázsolják a bennük rejtőző alakokat. A függöny mozgása, redői, el- és visszahúzása pedig a nyitottságot mások felé, majd aztán a bezárkózást, elrejtőzést fejezik ki. Ezek teljesen természetes, mindennapi cselekvések, hogy kinézünk az ablakon, aztán gyorsan inkább vissza is húzódunk kis odúnkba, mert a külvilág sokszor veszélyeket rejt számunkra (betörik az ablaküveget).

Azt gondolhatnánk, hogy ma már nem sok minden lepheti meg a nézőt, hiszen láttunk már sok mindent a múzeumban. Ám Bukta festményei olyan újszerű megoldásokat, néhol anyagokat (gyufa, bronz, csempe) ötvöznek magukban, amik még a mai látogató számára is tartogatnak újdonságot. S nem csak a furcsa anyaghasználat, de a megszokott formák rendhagyó beépítése is egyedi alkotásokat eredményez. Jellegzetesek motívumai senki máséval össze nem téveszthetők. A geometrikus formák játékos ismétlődése, nem csak díszítőelem, hanem gyakran montázs-szerűen illeszkedik a képbe, megtörve annak reális képi tartalmát. Az általában vidéki emberek mindennapjait bemutató műveken mindig fellelhető néhány pont, vonal, dísz, ami esetleg egy kerítés vagy egy ház elemeit is alkotja a valóságban. Ezen formák használata, részletes kidolgozottságuk, egyrészt mozgalmasságot visz a művekbe, másrészt különös, szürreális hangulattal is felruhazza őket. Ilyen például a *Falu közepe* című alkotás, amely akár egy népmese illusztrációjának is remek lenne. A művön érdekes módon nem az emberi alakok képezik a fő motívumot, hanem a háttér és a környezetet alkotó dekoráció- jellegű elemek. A házat körülvevő füst és felhőformák, valamint az itt-ott megjelenő pontok érdekes, mesés hangulatot kölcsönöznek a

műnek. S nincs ez másként a többi festményem sem: bár hasonló felfogásban készültek, mégsem válnak unalmassá, sőt még az utolsó termekben is látjuk érdekes variációit. Tehát, bár a formák gyakran hagyományosak, akár a népművészetből is származhatnak pl. *Nagymama unokája*, a témák gyakran a „mai történetekről” mesélnek: a Tesco- ban bevásárló néni.

Megfigyelhető továbbá egy nagyon szép ív is a munkákban. Míg a 2011-2012-es alkotások szinte mindegyike rájátszik a motívumok sokszínűségére, akadnak korábbi festmények is, amelyeken ezek jelenléte még nem olyan hangsúlyos. A *Barackos* 2005-ből még csak keresi ezeket a formákat, ám alapvetően még jobban kötődik a reális megoldásokhoz. Rendkívül sok hiedelem, mítosz szövi át a műveket, amiket sokszor csak a beavatottak érthetnek meg.

A tárlat sok installációt sorakoztat fel, amelyek mindegyike, egytől-egyig rendkívül izgalmas megoldásokat mutat be. Az egyik teremben sorakozó kivágott fatörzsek „szentélye”, valami olyan különös hangulatot áraszt, amit szavakkal nem igen lehet elmesélni. S a sötét térben kékes fényvel megvilágított fatörzsekre mintha esőcseppek hullanának. Azért is nagyszerű ez a megoldás, mert bár valójában mesterséges a fény és víznek nyoma sincs, mégis szinte érezni lehet a nyirkos, friss, eső utáni levegő illatát. Ezek után jön az újabb megdöbbenés, amikor az utolsó terem falán megpillantjuk a már jól ismert, kukoricacsövekből összeállított installációt. Ennek is van egyfajta szakrális hangulata, ahogyan ez a rengeteg, antropomorf kukoricacső szabályos sorakozik a falakon. Közelebb lépve rájövünk, a messziről meg-megcsillanó elemek kis zacskók, amelyek mindegyikében kukoricaszemek láthatóak.

A különböző elemek beépítése is megjelenik a műveken. Akár több száz gyufaszálat is beleragasztott a művész a felületbe, amely annak része is meg nem is. Rendkívül egyedi textúra jön ezáltal létre, amelytől még „élőbbé” válnak a felületek.

Az *Egy darab ősz* című alkotás forgó, kavargó levelei is olyan erővel hatnak, hogy valóban elhisszük: sikerült egy kis üvegdobozba zárnia e csodás évszak minden esszenciáját. A levelek zörgése, a szél hangja tökéletesen felidézik a mindenki által jól ismert hangulatot.

A falusi életből vett jelenetekhez szorosan hozzátartozik még a kocsma, illetve a vallás témája is. Számos „zsánerképet” láthatunk az ivóban, dohányfüstbe burkolódzó férfiakról. Egy másik teremben pedig a vallás kerül a középpontba. Az új „isten” a TV: a parabolaantennából kirakott kereszt remekül jelzi, hogy a vidéken élők élete sem csak a földművelésről szól már. Az idős néni története a falon jelzi, hogy bizony a szappanoperák versenyre keltek a kapálással és a gyomlálással eltöltött idővel.

Bukta műveinek talán legnagyobb értéke az atmoszférateremtés. Az, az erő, amely sugárzik alkotásaiból, rendkívüli egyediséggel ruhazza fel őket. Ő az élő példa rá, hogy hányféleképp fel lehet dolgozni egy témát úgy, hogy az egyik a másiknak része, ám mégis mindegyikben van valami

új. A türelem és kitartó munka eredménye egy remek életművet szült, s még nincs vége. Hiszen tavasszal a gyümölcsfák újra virágoznak...

Kovács Mátyás: BALETT



NICOLAE CEAUSESCU

Fiatalkora és a Kommunista Párthoz fűződő viszonya

A paraszti családból származó Nicolae Andruta Ceausescu 1918. január 29-én született egy apró délnyugat-romániai falucskában, Scornicestiben. Édesapja, Andruta Ceasescu Polovragiból származott és pásztorokodással kereste a kenyerét. Munkája és családja azonban nem okozott neki örömet, ezért korán alkoholistává vált. Felesége tizenkét gyermekkel ajándékozta meg őt, ám Andruta ezt erőszakkal hálálta meg. A család szegény körülmények között élt és ez, ill. apja részegeskedése nagy hatással volt a fiatal Nicolae-ra: visszahúzódó, titokzatoskodó és rejtőzködő kisfiúként emlékeznek rá. Az iskolában sem volt kiemelkedő tehetség, így a fiatal, mindössze 12 éves Nicolae úgy döntött elhagyja a szülői házat és a román fővárosban, Bukarestben próbál szerencsét.

A „Balkán Párizsában”¹ egyik nővérénél lakott és cipőinasként dolgozott. Itt azonban rá kellett döbennie, hogy nem igazán ért semmihez, nincs pénze, nincsenek fontos kapcsolatai – egyszóval elveszettnek érezte magát a fővárosban. És ez az elveszettség dühöt ébresztett benne, ez a düh akkor csillapodott kissé, amikor felkeltette érdeklődését a szocializmus. Egyik napról a másikra tanulmányozni kezdte Marx és Engels munkáit, és fiatalon kijelentette, hogy ő lesz Románia Sztálinja.

1932-ben tagja lett a Román Kommunista Ifjúsági Mozgalomnak. Elöljárói meg voltak elégedve tevékenységével, így 1933-ban már részt vehetett egy bukaresti antifasiszta konferencián. Ebben az időben elég esetlen fiúnak számított: dadogott és grimaszolt beszéd közben, parasztias beszédét megtartotta és eléggé szegényesen öltözött. De ez őt nem zavarta abban, hogy a kommunizmusnak szentelje életét.

Először 15 éves korában tartóztatták le őt a rendőrök: egy utcai verekedésbe keveredett, amit később Ceausescu parancsára úgy állítottak be, hogy egy politikai tüntetésben vett részt.



1. kép – a 15 éves Nicolae Ceausescu

¹ Más néven Kelet Párizsa – a két világháború között itt virágzott a legjobban a művészet és az építészet Kelet-Európában.

Ezt követően is sokszor bajba keveredett: sztrájkszervezésért, tiltott szórólapok terjesztéséért, a kommunista ideológia terjesztéséért is letartóztatták, majd rajtakapták, hogy tiltakozó aláírásokat gyűjt a Grivita vasúti dolgozóinak perbefogása² ellen. Így a róla szóló rendőrségi jelentések egyre csak gyarapodtak. Végül a hatóságok veszélyes kommunista agitátorként számúzték őt Bukarestből. Haza is tért szülőfalujába, de annyira fűtötte őt a párthűsége, hogy nemsokára titokban visszatért a román fővárosba, és tovább folytatta tevékenységét, de most inkább a földalatti szervezkedésben tevékenykedett.

A következő években a pár hónapos elzárások és a váratlan szabadon bocsátások sorozatát kellett megtapasztalnia, mígnem 1936-ban, 18 éves korában komolyabb bajba keveredett. Ekkor kommunista röplapok terjesztéséért kapták el, és mivel nem kívánatos személynek számított Bukarestben, perbe fogták. A per folyamán nagyon goromba és pimasz volt, ezért 3 évnyi börtönbüntetést kapott, amelyet a Doftana-i börtönben³ töltött le. Ez az állomás azért volt fontos az élete szempontjából, mert itt formálódott ki jelleme, itt szerezte meg a börtönkönyvtárból azt a „felületes” tudást, amit hátralevő életében használt.

Szabadulása után találkozott Elena Petrescuval⁴, aki bár tanulatlan nő volt, osztotta Ceausescu politikai nézeteit, így hamar egymásba szerettek. Majd kitört a második világháború, ahol Románia a németek oldalán harcolt. A háború éveiben Ion Antonescu⁵ ellenségeit letartóztatták, köztük Nicolae Ceausescut is. 1940-ben a Bukarest közelében levő Jilavában börtönözték be. Nem sokkal azután, hogy a börtönbe került, a börtön épületét megtámadta a Vasgárda⁶ egyik halálbrigádja és 64 fogollyal végeztek. Ceausescu a szerencsés túlélők közé tartozott. A támadást követően életben maradt társaival egyetemben átszállították Tirgu Jiu-ba, ahol más kommunistákkal találkozhatott. Ilyen volt például George Gheorgiu-Dej is, aki úgymond szolgájává tette a fiatal Nicolae Ceausescut.

Egy volt cellatársa így nyilatkozik Ceausescuról: *„Gyorsan elvesztette önuralmát; ha ellenkeztek vele dühös lett és remegett; erőszakosan beszélt és tapintatlan volt. De ennek ellenére intelligens, bátor és a kommunista ügy híve volt.”*

² Az 1940-es években egy komoly vasúti sztrájk volt Romániában, vezetőjének a későbbi miniszterelnököt Gheorge Gheorghiu-Dejt tartották. Később kiderült nem is ő volt „Grivita hőse”, ő mégis börtönbe került 12 társával egyetemben.

³ Románia leghíresebb börtöne, Prahova megyében. 1895-től 1960-ig használták. Ceausescu uralma idején zarándokhely, emlékhely. Ma Múzeumként működik.

⁴ Kereskedőcsaládból származott, nagyon rossz tanuló volt – 14 évesen elküldték az iskolából. Bukarestben, mint gyógyszergyári munkás dolgozott.

⁵ Ion Antonescu 1940-től volt hatalmon, mint teljhatalmú vezér, azaz Conducator. Irányítása alatt a Vasgárda terrorban tartotta a népet. Nevéhez fűzhető kb. 380 000 zsidó megöletése is. Diktatúrájának 1943-ban lett vége, amikor a szovjetek bevonultak Romániába. Antonescut a „nemzet elárulása” címen kivégezték.

⁶ Románul Garda de Fier. Erősen nacionalista, antiszemita és magyarellenes náci mozgalom Romániában, amely 1927-től működött 1945-ig. Tagjai zöld egyenruhát hordtak, emiatt zöldingeseknek is nevezték őket.

Ceausescu útja az hatalomért

1944-ben Ceausescu megszökött börtönéből, mert megváltoztak az erőviszonyok Romániában. Tudnunk kell, hogy a második világháború alatt Románia Németország csatlósa volt, ám ahogy változott a helyzet Románia németellenes puccsot hajtott végre 1944. augusztus 23-án. Így kedvező lett a helyzet Ceausescu és a kommunizmus számára.

Szabadulása után szinte azonnal kinevezték a Kommunista Ifjúsági Szövetség titkárává. Kezdtett megerősödni helyzete, így 1945 folyamán feleségül vehette Elena Petrescut.



1. kép – Elena és Nicolae Ceausescu

1946-ban választásokat tartottak Romániában, amelyen csalással a Kommunista Párt győzött. Ceausescuról kevesen tudják, hogy ekkor követte el első gyilkosságát: a választások napján megölt egy bankárt, mert az nem akarta pénzelni a kommunistákat. Az ügyet természetesen eltussolták, nehogy kárt tegyen Ceausescu ill. a Kommunista Párt karrierjében. Az ügyről tudott a Kommunista Párt vezetője, Dej is, ám annyira Ceausescu vonzereje alatt állt, hogy kinevezte őt vezérőrnaggyá. Majd miután átvette a hatalmat 1947-ben, mezőgazdasági miniszternek is kinevezte. Ceausescut mindenki nagyon szerette a Pártban, ugyanis feletteseivel alázatosan, beosztottjaival pedig keményen bánt.

Befolyása a kommunista hatalomátvétel után egyre nőtt, 1950-től 1954-ig a honvédelmi miniszterhelyettes posztját tölthette be. Ezen kívül a Román Munkáspárt Központi Bizottságának és a Politikai Bizottságnak is tagja volt. Gyakorlatilag ekkor fektette le jövőbeni politikai sikereinek alapjait.

A nagy lehetőség Ceausescu előtt 1965-ben nyílt meg, amikor kiderült, hogy Dej súlyos rákbeteg. A legesélyesebb utódjelölt érdekes módon nem a „szolga” Ceausescu, hanem Gheorge Apostol volt. Hogy miért? Egyszerű a válasz: Ceausescu nagyon agresszív és kiszámíthatatlan volt,

és így Dej nem akarta rábízni a pártvezetést. Ez az eset Lenin és Sztálin esetét juttatja eszembe, ugyanis ott is hasonló eset játszódott le. Lenin nem szerette volna Sztálint utódjául, de Sztálin úgy keverte a lapokat, hogy mégis ő legyen az utód. Hát ugyanez játszódott le Romániába is: először is Ceausescu rávette a párttagokat zsarolással, hogy reá szavazzanak, másodsor pedig Dej meghalt mielőtt kirúghatta volna a őt a pártból.

Hát így került hatalomra Nicolae Ceausescu, aki ekkorra már háromgyermekes apuka volt. Az első gyermeket, Valentint, örökbe fogadták 1948-ban (háborús árva volt), 1949-ben született meg leányuk Zoe, harmadik gyerekük Nicu pedig 1951-ben látta meg a napvilágot.

A Ceausescu család már ekkor a kiváltságos kommunista elit életét élte, és Nicolae-nak még zavaró dadogását is sikerült leküzdenie felesége segítségével.



2. kép – a Ceausescu család portréja

A lojális szolga a mester nyomdokaiba lép

Három nappal azután, hogy megválasztották a párt első titkárának, Ceausescu megváltoztatta az alkotmányt, valamint az ország nevét is: Román Népköztársaság helyett Román Szocialista Köztársaságnak hívták az országot. 1967-től aztán az Államtanács elnökévé, sőt államfővé is megválasztották.

Irányítása kezdeti éveiben Dej nacionalista politikáját folytatta, amelyet úgy állított be, mintha az övé volna. Ezzel nagy népszerűséget szerzett hazájában.

1968. augusztusában Prágába utazott Alexander Dubčekhez, hogy megismerje a csehszlovák vezetőt. Dubček „emberarcú szocializmusa”⁷ nagy hatással volt rá, annyira hogy látogatásakor

⁷ Reformok a gazdaság decentralizálására, a külföldi utazások szabaddá tételére stb. A reformok kockáztatták a Varsói Szerződés hatalmát, így Moszkvában úgy döntöttek leverik Dubček reformkísérletét.

megfogadta: azt a látszatot fogja kelteni, hogy ő is ennek a híve.

Öt nappal látogatása után a Varsói Szerződés csapatai lerohanták Csehszlovákiát. Ceausescu 1968. augusztus 21-én Bukarestben százezres tömeg előtt bírálta a megszállást, így a Varsói Szerződés államai közül egyedül Románia volt az, aki megtagadta a részvételt. Ez jelentette az aduászt Ceausescunak: a Nyugat szemében egy csapásra népszerű vezető lett.

Részlet akkori beszédéből: *„Készen kell hát állnunk, elvtársaim, hogy bármelyik pillanatban megvédhessük szocialista hazánkat, Romániát. A mai világban, ahol a különféle nemzetek népei bátran harcba szállnak a jogaikért, így a nemzeti függetlenségük megőrzéséért, nem helyénvaló, hogy egy szocialista állam, hogy a szocialista államok más nemzetek függetlenségi törekvéseinek útjába állnak.”*⁸

Kezdett nyilvánvalóvá válni, hogy egy szovjet befolyástól független Romániát akar. A következő függetlenedő lépést az jelentette, hogy elhatározta, fokozatosan visszafizeti Románia államadósságát⁹. Ám ez sajnos azzal járt, hogy saját országát a csődbe taszította. Ugyanis minden elképzelhető megtermelt dolgot a visszafizetésre fordítottak, és ez az alapvető cikkek megvonását jelentette a lakosságtól. Mindenki éhezett, nyomorgott, takarékoskodott, nem volt gyógyszer, ingadozott az államellátás, sőt élelmiszert is csak élelmiszerjegyekre lehetett vásárolni. Sokáig szállóige volt az országban felesége kijelentése, amely szerint akkor is megfizetik a tartozást *„ha a nép füvet is eszik”*. Ebből jól lehetett látni, hogy a Ceausescu házaspárt jobban érdekelte a nyugati államfők véleménye – a látszat - mint saját alattvalóinak a véleménye, jobban mondvá élete.

Ám eme politikájának érdekessége az volt, hogy ő csak kifelé mutatta azt, hogy nem követi a szovjet modellt! Külföldön verte a mellét, mint egy Románai függetlenségéért küzdő élharcos, aki elítéli a szocializmust, de odahaza éppen hogy fordítva viselkedett – erősen sztálinista jellegű kormányrendszert kezdett kiépíteni. Ő lett a Conducator (vezető), létrehozta titkos rendőrségét a Securitate¹⁰-t, szigorúan korlátozta a szólásszabadságot, valamint bevezette a sajtócenzúrát.

Külpolitikáját az jellemezte, hogy sorra látogatta, illetve fogadta a világ vezető nagyhatalmait: először Richard Nixon, az Amerikai Egyesült Államok elnöke látogatott el Romániába, 1969-ben. Ő volt az első amerikai elnök, aki Romániában járt. Ceausescu pedig egy évvel később viszonzta a látogatást. Így ő lett az első romániai elnök, aki az USA-ban járt. Ez lehetett az a pillanat, amikor megalomániája kialakult és a fejébe szállt a dicsőség. Erre csak egy lapát volt a kínai és koreai útja.

⁸ Shelley Klein: A világ leggonoszabb diktátorai. Gabo Könyvkiadó, 2007, [h. n.], 140 oldal.

⁹ 15 milliárd dollár

¹⁰ Megfigyelte az állampolgárokat, akit rendszer- vagy Conducator ellenesnek (kémnek) tartott azt letartóztatta. Rémtetteinek sora meglehetősen hosszúra nyúlik, legkegyetlenebb tettük a román munkatáborok létrehozása volt, ahol halálra dolgoztatták a rabokat. Ezekben a munkatáborokban sok magyar lelte halálát – Ceausescu ugyanis oda küldte a nemkívánatos kisebbségeket - nekik csupán az volt a bűnük, hogy megszólaltak magyarul.

Itt határozta el, hogy odahaza ő is bevezeti az itt látott személyi kultuszt, ünnepeket. Felesége pedig itt döntötte el, hogy csakúgy, mint Mao Ce Tung felesége, ő is részt szeretne kapni a hatalomból.

Későbbi külföldi utazásaikról úgy döntöttek, hogy egy földgömböt megpörgettek és találmányra beleböktek egy gombostűt. Ahova pedig a gombostű beszűrődött, ők oda mentek. Így jutottak el Nagy Britanniába, Franciaországba, Bulgáriába, Argentínába, USA-ba stb. Persze ezeken az utazásokon a Ceausescu házaspár úgy viselkedett, mint akik egyenesen királyi származásúak voltak. Nagy Britanniába például el is várták, hogy egyfajta koronázó szertartást szervezzenek nekik. A Királynő persze vonakodva, de teljesítette a kérést.



3. kép – Az angol királyi párral

Ezek az utazások csak növelték a házaspár megalomániáját, arroganciáját és pénzéhségét. A franciaországi útjuk során például szálláshelyükről, a Marine Palotából elvittek mindent, ami mozdítható volt – persze ezzel magukra haragították a franciákat, akik bosszúból figyelmeztettek minden olyan országot, ahova a Ceausescu házaspár készült, nehogy őket is megkárosítsák a román vendégek.

Későbbi New Yorki utazásuk alkalmával pedig Ceausescu ellen tüntettek a kint élő magyarok. Ceausescu a tüntetés miatt még szálláshelyére sem tudott bejutni, ezért végtelen haragra gerjedt. New York akkori polgármestere, Ed Cutch bocsánatot kért és elmondta, hogy a magyarok miért is büntettek: az erdélyi magyarok elnyomása miatt. Ez persze csak tovább dühítette Ceausescut, aki úgy döntött rögtön elhagyja az USA-t, mert ilyen sértést nem nyel le. A gyors elutazásban csak felesége állt az útjában: épp bevásárló körúton volt valamelyik híres plázában.

Ezekből a kis történetekből is jól látszik Ceausescu milyen instabil idegállapotban volt. Ha neki valami nem tetszett, akkor iszonyatos dühbe gurult, és képes volt az illető országgal

megszakítani addigi jó kapcsolatát is. Ahogy Nyugat kiismerte Ceausescu valódi arcát, kezdett tőle eltávolodni, de ez a román diktátort nem igazán zavarta. Ugyanis Ceausescu bevallása szerint ő egy „politikai zseni”, és „olyan ember, mint ő csak ötszáz évenként születik”. Számára a lényeg az volt, hogy hazájában szeretik és becsülik, a többi pedig már egyre kevésbé számított.

A „Kárpátok géniusának” rémuralma

Ceausescu diktatúrája pontosan nem tudni mikor is kezdődött, ha datálni lehetne, akkor 1965-öt választanám. Ugyanis ekkor került teljesen kezébe a hatalom. Utána sorra hozta rendeleteit, amiknek néha nem is volt reális alapjuk.

1966-ban egy olyan rendeletet hozott, hogy betiltotta a fogamzásgátlást és az abortuszt is. Véleménye szerint *„a méhmagzat a teljes román társadalom tulajdona. Bárki, aki kihúzza magát a gyermekvállalás kötelezettsége alól, megsérti a nemzeti kontinuitás törvényét”* Látszólag így akart robbanásszerű népességnövekedést előidézni, ám valódi célja a társadalom feletti kontroll tovább erősítése volt. A gyárakban dolgozó nőknek havonta kellett nőgyógyászati vizsgálatokon részt venniük, hogy a doktorok dokumentálni tudják ki és mikor esik teherbe. Ezzel a lépéssel tudták a legjobban ellenőrizni az abortuszellenes törvény betartását. Ám mindez nem volt elég, Ceausescu megparancsolta, hogy minden nőnek legalább négy - később öt - gyermeket kell szülnie 40. születésnapjáig. Ha erre nem volt képes a nő, akkor nagyon magas adót kellett fizetnie.

Sajnos az új születésszabályozási törvények pont akkor léptek életbe, amikor a lakosságnak egy új veszéllyel, az élelmiszerhiánnyal kellett szembenéznie. Ceausescu fogadalmával, hogy kiegyenlíti Románia tartozását, végképp nyomorba döntötte országát. Ennek a nyomornak pedig az lett az eredménye, hogy ugyan megszülték a nők a gyermekeiket, de felnevelni már nem tudták. Következésképpen nőtt az árvaházi gyermekek száma, akik iszonyatos körülmények között éltek.

Mindez talán még elfogadható lett volna, ha nem társult volna mellé a rossz egészségügyi ellátás. Pénz híján Ceausescu képtelen volt beszerezni az országa számára létfontosságú gyógyszereket, így az ország egészségügyi állapota kritikus állapotban volt. Emiatt kénytelen volt elrendelni, hogy a 70 évesnél idősebb betegek nem részesülhetnek háziorvosi illetve kórházi kezelésben. Sőt a rossz állapotok miatt Romániában felütötte a fejét az AIDS is, amely hamarosan megfertőzte a lakosság csaknem felét.

Miután 1974. március 28-án őt választották meg Románia köztársasági elnökévé erősen megmutatkozott magyarellenessége. Megparancsolta a román hatóságoknak, hogy a magyar tulajdonban levő földek 80%-át kobozzák el, majd osszák szét a románok közt. Ezen kívül minden magyar nyelvű iskolát bezárattott, a tankönyvíróknak pedig megparancsolta, hogy a könyveket

erősen magyarellenesnek írják meg. Továbbá betiltotta a magyar nyelv használatát nyilvános helyeken, ha valakit mégis rajtakaptak, azonnal börtönbe vitték.

Ceausescu nagy álma volt, hogy Bukarest látképét a saját szája íze szerint alakítsa át. A mintát az észak-koreai főváros szolgálta számára. Saját maga kezdett az új város megtervezésébe: hatalmas palota, sugárút, menza stb. építése szerepelt tervei közt. Az építkezések 1984-ben kezdődtek meg. Legelőször a város egyötödét ledózerolták, ami közel 50. 000 embernek adott otthont. Majd elkezdődött a gyors építkezés. Ceausescu minden szombaton ellenőrizte az építkezés menetét, sőt 7 nappól 7 nap munkát várt a munkásoktól. De nem is ez volt a legrosszabb, hanem maga Ceausescu, aki sokszor építkezés közben gondolta meg magát az építkezésekről. Végül is sikerült egy új Bukarestet kreálnia: egy mesterséges dombon felépítette a Köztársaság Házát, amelyet egy széles sugárút, a Szocializmus győzelme utca, kötött össze a városközponttal. Hasonló stílusban építette felesége számára a Tudományos Akadémiát és a Nemzeti Könyvtárat is. A Nagy Bukaresti Menza építése is elkezdődött, de tudjuk hogy ebből bukása miatt végül nem lett semmi.

1988. április 29-én Ceausescu bejelentette, hogy az ezredfordulóig végrehajtják az ún. településszisztematizálási tervet, vagyis ismertebb nevén a falurombolást. Ez a szisztematizálás főleg az erdélyi városokat és magyarlakta településeket érintette. Ezzel a tervével azt szerette volna elérni, hogy a magyar lakosság eltűnjön Romániából és a román lakosság költözzön inkább városokba (parasztokból munkások legyenek). Ez a terve hatalmas felháborodást keltett Magyarországon, próbáltak vele tárgyalni is a magyar vezetők, de eredménytelenül. 1988. júniusában Budapesten, a Hősök terén ötvenezres tömeg tüntetett a falurombolás ellen, mire Ceausescu válaszul bezárta a kolozsvári magyar konzulátust. A falurombolás keretében mintegy 5000 települést tüntetett el a föld színéről.

Persze akadt pár jó intézkedése is. Elsőként megemlíteném az 1984-es Los Angeles-i olimpiát, ahova Jugoszlávia és Kína mellett ő is küldött sportolókat. Tudnunk kell erről az olimpiáról, hogy ezt az olimpiát a Szovjetunió bojkottálta és megtiltotta a szocialista államoknak, hogy részt vegyenek rajta. Románia ekkor az éremtáblázat előkelő 2. helyét foglalta el, ugyanis a román sportolók 20 aranyérmet, 16 ezüstérmet és 17 bronzérmet vittek haza.

Második jó intézkedésének a bukaresti metró megépítését tartom. Még 1893-ban vetették fel először a földalatti megépítését, de egészen Ceausescu kormányzásáig nem sikerült a tervet megvalósítani. Ceausescu a XI. Román Kommunista Párt kongresszusán jelentette be egy „egymillió nagyvárosnak kötelező metró építenie.” Közben döbbentek rá, milyen lemaradásban vannak a hazai mesterek a külföldiekkel szemben. Ezért külföldi tanulmányútra küldte a mesterembereket, hogy ott tanulják meg a metróépítéshez szükséges tudást. A metró építését 1975-

ben kezdte meg 7000 bányász és 40 állami vállalat. A metró első szakaszát 1979. novemberében adták át. Ez a metró még ma is működik a sok román újításnak¹¹ köszönhetően.

Érdekesség a metróépítéssel kapcsolatban: Ceausescu húzta meg a vonalat, amelyen a metrónak haladnia kellett, illetve felesége tudatlansága folytán olyan növényekkel akarta beültetni a metró állomásait, amelyek magad fényigényűek. Felesége ötlete végül aztán nem valósult meg, de ha meg is valósult volna, akkor sem bírták volna a magas fényigényű növények a metró sötétségét.

Személyi kultusza

Nicolae Ceausescu kétségkívül despota uralkodó volt. Magát a Kárpárok Géniuszának is nevezte. Feleségével egyetemben ők irányították Románia egész tudományos és kulturális életét. Sorra tüntetgették ki talpnyalóikat, de mégis legjobban saját magukat szerették kitüntetni. Az igazából írni-olvasni is alig tudó házaspárt szinte naponta tüntették ki valamilyen címmel ill. fokozattal. Elena Ceausescu például doktori címet szerzett vegyészetből, ő lett a Kémiai Kutatóintézet, majd a Tudományos Akadémia nagyhírű vezetője. 1979-re azt is elérte, hogy beválasztották a kormányba. Így már nemcsak a first lady, hanem Ceausescu jobbkeze is lett a kormányzásban.

De rengeteg könyvet is „írtak” ám mindketten, amelyeket természetes módon még külföldön is el lehetett olvasni. Sőt, Romániában minden iskolában és otthonban kötelező olvasmánynak számítottak.

Számtalan könyv, vers, film, festmény készült a mindenható diktátor és felesége magasztalására, sőt még az iskolai tankönyvekben is szerepelnie kellett a képüknek. Születésnapjuk rendes állami ünnepnek számított, amikor minden tehetős embernek ajándékot kellett vinnie az ünnepelt részére. Legnagyobb ilyen születésnapi rendezvény a Conducator 50. születésnapja volt.



4. kép – a Ceausescu házaspárról készített portré

¹¹ Két ilyen újdonságot említenék meg: az egyik a gyantával bevont téglá, a másik pedig az új zsaluzási ötlet. Az első lényege abban rejlik, hogy megszüntette a vízbetöréseket. A másik pedig azért volt fontos, mert ennek segítségével gyorsabban és hatékonyabban tudták kiemelni a földet, és így gyorsabban ment a munka is.

Észak-Koreai útja során nagyon megtetszett a házaspárnak az az ünneppsorozat, amit Kim Ir Szennek adtak elő alattvalói. Ezt megirigyelve Ceausescu odahaza is elindított egy ilyen ünneppsorozatot, amely a „Megéneklünk, Románia” nevet viselte. Ezeknek a fesztiváloknak egyrészt az volt a célja, hogy Ceausescut dicsőítsék, másrészt pedig a román néphagyományokat akarták vele ápolni.

Személyi kultuszuk annyira elterjedt, hogy Ceausescut a „nép atyjának”, Elenát a „nép anyjának” nevezték. Minden iskolában, hivatalban, munkahelyen ott lógott a portréjuk, minden médiában ők vezették a híreket. Közös fiúgyermeküket, Nicut is mélyen tisztelték, hisz benne látták az utánpótlást.

Most pedig essék pár szó mindkettőjük protokolljáról. Először is Nicolae Ceausescuéről. Mivel nagyon kiszámíthatatlan ember volt sokan lesték minden szavát. Beszédeivel órákat kellett dolgozniuk a rádiósoknak, tévéseknek, hogy az olyan legyen, amelyet Ceausescu megkövetel. Vagyis: ne legyen benne nyelvhelyességi hiba, ne legyenek nagy szünetek, ne szerepeljen benne dadogás. Egy képen nem szerepelhetett vele olyan ember, aki nála sokkal magasabb volt ill. ha az illető tényleg magasabb volt, mint ő akkor csak ülve lehetett őket együtt mutatni. Érdekes kérdés volt az is, hogy még az operatőr sem lehetett magasabb nála!

Felesége sem volt könnyebb eset, ugyanis nem mutathatták profilból az arcát illetve csak férfiak társaságában hagyta magát lefotóztatni/ lefilmeztetni.

A Ceausescu család fényűző életmódja

Míg országa szenvedett, addig a Ceausescu család nagy jólétben élt. Negyven luxuspalotával rendelkeztek országszerte, amelyek közül a bukaresti Primaveraii Palota volt a leghíresebb. A legtöbbet használt palotájuk pedig a Sznagovi palota volt. Ezeket a palotákat alig használták, de mégis csupa fényűző dologgal voltak felszerelve: mozi, arannyal díszített fürdőszoba, kondigépek, üvegcsillárok, valamint óriási ruhatár (Ceausescu sosem viselte kétszer ugyanazt a ruhát, felesége pedig odavolt a szőrmebundákért). Mozira azért volt szükségük, mert nagyon szerették a mozifilmeket, Nicolae a krimisorozatok megszállottja volt (Columbo, Kojak), míg felesége a romantikus, kosztümös filmekért volt oda.

Ceausescu szenvedélyes autógyűjtő hírében állt, legkedvesebb autóját, a Buick Electrát Richard Nixon elnöktől kapta ajándékba. Persze ezen kívül sok Mercedes is állt épp aktuális garázsában. Mivel hajózni is imádott, két luxusjachtot is fenntartott, de jelentős gyűjteménye volt a Rocket típusú motorcsónakokból is.

Persze nagyon jól tudta a házaspár, hogy mi is megy végbe az országban, de ők nem akartak róla tudomást venni. Sorra hódoltak szenvedélyeiknek: kirándulgattak, Ceausescu előszeretettel vadászott. Ahogy egyre idősödött már nem a vadászat szenvedélye, hanem a trófea nagysága érdekelte. Ő akarta az összes nagyvadat lelőni, ami Romániában megtalálható volt. Így aki a vezér kegyeibe akart férkőzni, annak egy nagyszabású vadászatot kellett szerveznie Ceausescu részére. Volt olyan kegyence is, aki még jegesmedvéket is hozatott eme alkalomra!

A közönségnek egy példás család képét mutatták, ám ez sosem volt így. Első fiuk, Valentin sosem kerülhetett a nyilvánosság elé, mert ő nem a saját gyermekük volt (kevés közös felvétel van vele). Leányukat úgymond burokokban nevelték, és amikor Zoe egyetemre ment teljesen elcsodálkozott, hogy mi is megy végbe Romániában. Persze az egyetem után már nem úgy viszonyult szüleihez, mint előtte: visszahúzódó és bizalmatlan lett. Ezt szülei zokon vették és úgymond a család „fekete bárnyaként” kezelték. Harmadik gyermeküket, Nicut a kis trónörökösnek hívták, és úgy is nevelték. Ennek persze az lett a következménye, hogy Nicu egyre arcátlanabb lett és kicsapongásairól vált híressé.

A bukás

Ceausescu uralmának vége felé egyre bizalmatlanabb és paranoiásabb lett. Feleségén kívül nem bízott senkiben, mindenkit megfigyeltetett a Securitate-val. Legjobban személyes biztonságát féltette, ezért a Bukarest alatt található bunkerrendszert is kibővítette. Egészségügyi állapota is egyre romlott: cukorbetegség, magas vérnyomás, prosztatatarák, állandó torokfájás és pszichés gondok is kínozták, de úgy gondolta ő felette áll a betegségeknek, így nem kért magához sosem orvost.

Az utolsó években - amikor paranoiája elhatalmasodott rajta- szinte felesége vezette az országot. Ceausescu ekkor már mindenkiben az ellenséget látta, még saját gyermekeit is ellenségként kezelte.

1984-re elvesztette külföldi népszerűségét, az ország pedig 1989-re az összeomlás szélére sodródott. A közfelháborodás végül aztán cselekvésre ösztönözte Románia lakosságát, akik 1989. december 16-án Temesvárott kivonultak tüntetni az utcákra. Néhány napon belül az ország egész lakossága felbuzdult, amit Ceausescu és hívei úgy próbáltak meg rendezni, hogy december 21-ére tömeggyűlést szerveztek a román fővárosban. Ceausescu az elnöki palota erkélyéről szónokolt, ám a többszázézes tömeg nem volt kíváncsi beszédére. A helyzetet „menteni akaró” tömeggyűlés átváltozott Ceausescu diktatúrája elleni tüntetéssé. A katonaság gyorsan átállt a tömeg oldalára, így a Ceausescu házaspár menekülni volt kénytelen. Helikopteren távoztak a fővárosból, de az elrendelt

légzár miatt hamar le kellett szállniuk. A katonaság elkapta őket és a Bukaresttől 50 kilométerre levő targovistei laktanyába szállították őket.

Ott rögtönítelő bíróság elé állították őket. A tárgyaláson három civil személy, öt bíró, két ügyész, két védőügyvéd és egy televíziós operatőr volt jelen. Az ellenük felhozott vádak: népirtás, államhatalom meggyengítése, felforgatás, nemzeti értékek megsemmisítése, nemzetgazdaság leépítése. A Ceausescu házaspár nem ismerte el a bíróság törvényességét és nem ismerték be semelyik vádat. A peren résztvevőkkel dacosan, ellenállóan, szemtelenül viselkedtek. Egyszóval nem látták be, hogy tényleg bajban vannak és közeleg a vég.

December 25-én halálra ítélték őket, és azonnal ki is végezték őket az épület udvarán. A holttesteket álnéven temették el egy bukaresti temetőben, nehogy meggyalázzák őket. Ma már azonban valódi nevük szerepel a sírokon.

Ceausescu megítélése

Nicolae Ceausescu élete nem mondható eseménytelennek, hétköznapiinak. Életútja igaz úgy indult, mint minden hétköznapi fiúcskának, de aztán óriási fordulatot vett. Az, hogy ő felkerülhetett a román fővárosba, már óriási tettnek számított életében. Kikerült az alkoholista édesapja keze közül, nem kellett tanulnia, a saját útját járhatta. Kezdetben nagyon nem találta helyét a fővárosban, de ahogy megismerkedett a szocialista irányzatokkal, ideákkal rögtön megtalálta élete célját. Úgy döntött tanulmányozza Carl Marx és Friedrich Engels írásait és maga is a szocializmus/kommunizmus élharcosai közé fog tartozni. A cél érdekében szórólapokat osztogatott, tüntetéseken vett részt, terjesztette a kommunista eszméket. Ez persze az államhatalomnak nem tetszett, így kitiltották Bukarestből és sokszor megjárta a börtönöket. Legfontosabb börtönbeli élménye az volt, amikor megismerkedett a későbbi vezetővel George Gheorgiu-Dej-vel, aki úgymond szolgaként bánt vele. De ez őt nem zavarta, ugyanis Dej-nek köszönhetően bekerült a Kommunista Párt vezetőségébe és szépen kiépítette politikai karrierjét.

Ceausescu Bukarestbe kerülésétől a hatalomátvételig nagyon sokat változott: levetkőzte parasztias viselkedését és beszédmódját, elhagyta dadogását és megtanulta azt, hogy mindenkinek azt az arcát mutassa, amelyet épp elvárnak. Persze alapvető jellembeli tulajdonságait nem tudta levetkőzni: bizalmatlan, dühkitörésekre hajlamos, agresszív ember volt, aki nem riadt vissza még a gyilkolástól sem. Felesége, Elena próbált rá jó hatással lenni, de ő sem tudott mindig agresszív férjén segíteni.

Ahogy a hatalmat a kezébe kapta azonnal megkezdte diktatúrája kiépítését. Példaképe ebben Hitler és Sztálin volt, tehát volt kitől tanulnia. Belpolitikája erősen szocialista szellemű volt, míg a

külpolitikában igyekezett azt a benyomást kelteni, hogy ő egy független, nacionalista Romániát akar, aki elítéli a szocialista tömb politikáját. Ezért ítélte el az 1968-as agressziót Csehszlovákia ellen, ezért akarta kifizetni Románia 15 milliárd dolláros tartozását és ezért küldte el az 1984-es Los Angelesi olimpiára a román sportolókat.

Nagy tervei között szerepelt az, hogy minél több országba ellátogasson, hogy minél több politikai vezetővel ápolhasson közelebbi viszonyt. Ő volt az első román elnök, aki az Amerikai Egyesült Államokba látogathatott, királyi fogadtatásban részesült Nagy Britanniában, Kínában, Észak-Koreában és Bulgáriában. Kezdetben mindenki kedvelte a nyugati politikát folytató román diktátort. De aztán ahogy megalomániája, hatalomvágya és kisebbségellenessége elhatalmasodott rajta elkezdtek őt kerülni.

Ez a fajta kerülés kezdetben nem is igazán zavarta, ugyanis hazája szeretete és tisztelete kielégítette vágyait. A nép – ha igazából nem is szerette őt – mindenben tőle függött, így mindent megtettek a „nemzet atyjának”, és feleségének a „nemzet anyjának”. Elnézték fényűzésüket, parancsaikat, szörnyű rendeleteiket, sőt még azt is, hogy nyomorba kergették hön szeretett országukat.

Nicolae Ceausescuval eléggé elszaladt a ló, egy Istennek képzelte magát, akit mindenki tisztel és szeret. Sok olyan rendeletet hozott, amivel bizonyítani is akarta Isteni eredetét (abortuszellenes törvény, egészségügyi törvény, jegyrendszer). Aztán ahogy fejébe szállt a dicsőség egyre jobban elszigetelődött mindentől és mindenkitől. Ezt okozhatta az is, hogy nagyon sok gond volt pszichéjével: váltakozó kedélyállapot, bizalmatlanság, folytonos félelmek, dühkitörések, agresszió stb. Sok gondja volt az egészségével is, de úgy gondolta ő fölébe tud kerekedni az emberi érzéseknek, betegségeknek és inkább orvos közelébe se ment.

Ceausescu érdekes egy ember volt, egyfajta keveréke Hitlernek és Sztálinnak. Annyira el akarta hinni, hogy ő egy Isten, hogy ő Románia megmentője, hogy aztán el is hitte a saját hazugságait. Beképzeltsége és hatalomvágya korával egyre csak erősödött. Sőt, amikor elérkezett a vég szinte észre sem akarta venni, hogy hatalmának vége és sokáig azt szajkózta, hogy ő Románia örökös Conducatora. Nem ismerte el a nép akaratát, hiszen ők - ahogy felesége is fogalmazott - „csak férgek”. Ezt bizonyítja a perük is, ahol peckesen, agresszívan beszélt mindenkivel, nem volt hajlandó normális ember módjára beszélni a jelenlevőkkel.

Véleményem szerint ő és felesége megérdemelte sorsát. Hisz amennyi szenvedést okoztak saját honfitársaik számára – gondolok itt a szegénység és nélkülözés mellett a lelki terrorra is – megérdemelték sorsukat. Sőt, szerintem ennél akár rosszabb büntetést is kaphattak volna (ugyanúgy bántak volna velük, mint ahogy ők bántak a románokkal).

Ceausescu jellemét kicsit nehéz megérteni, számomra túl bonyolultnak tűnik. De ha mégis pár szóban össze kéne foglalnom így tenném: egy ideológia megálmodója, aki ezt az ideológiát tűzön-vízen keresztül véghezviszi. Közben nem érdekli, hogy hányan esnek el, ő mindent feláldoz terve megvalósulásáért. Kezdetben sok ember veszi körül, de uralmának végére már saját magában se bízik. Istennek hiszi magát, akinek joga van arra, hogy nemzeteket és életkeken tegyen tönkre; akinek mindenki engedelmeskedik; akinek minden szava szent. Véleményem szerint a román népnek hamarabb talpra kellett volna állnia, hogy ezt a vérengző diktátort megállítsa (mert a pszichopátáknak segítségre van szükségük, hogy meggyógyuljanak, nem pedig alájuk kell adni a lovat).

Az bizonyos, hogy Ceausescu nagy szerepet töltött be az akkori világban, sőt Romániában is. Ám, amit vártak tőle, hogy virágoztassa fel országát nem tette meg. Sőt, olyan nyomorba döntötte országát, hogy még a mai napig is emlegetik rémuralmát. Korának egyik leggyűlöltebb diktátora volt, de manapság újra elővették nevét, hogy tisztára mossák őt a világ és Románia előtt. Persze a románok és az erdélyi magyarok nem felejtenek, hiába a Ceausescu által reklámozott mobiltelefon-társaság, rumos csokoládé, gumiabroncs, állatvédő egyesület.

Felhasznált irodalom:

- Klein, Shelley: *A világ leggonoszabb diktátorai*. GABO Könyvkiadó, [h.n.], 2007.137-150.
- Moldován Tamás: *A Conducator végnapjai, Románia, 1989. december*. Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, [h.n.], 1990.
- <http://www.mixonline.hu/Cikk.aspx?id=36756>
- <http://www.doksi.hu/faces.php?order=DisplayFace&id=336>
- http://falanszter.blog.hu/2010/09/08/nicolae_ceausescu_idiota_am_megvalosult_epuletotlete_i_a_bukaresti_metro_2
- http://www.hocipo.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=30
- **Az aranyajtók rejtekében**. Színes, magyarul beszélő, francia dokumentumfilm. Készült 1990-ben, rendezte: Dorin Dofoftei. Időtartam: 52 perc.
- **Ceausescu – A mítosz mögött**. Angol dokumentumfilm, készült 1991-ben, rendezte: Edward Behr, időtartam: 59 perc.
- **A Ceausescu per** – a Panoráma című televíziós műsor sugározta 1990-ben.

AMI VAGY

Kongó hang a távolban
A télben reszkető délibáb
Álomba susogó lombos ág
Csontjaimat szilánkokra törő vágyam

Fényes pocsolyatükör,
Ahonnan magam nézek vissza
Szégyenemet visszhangzó, ázott utca
A reggeli kávé és az esti sör

Arcomba toluló vér
Az élő test meleg illata
A tiltott, keserű kéj
És üres folyosók dallama

Szerkesztőségi üzenet

Közösségi-művészeti folyóiratunk 2013 év elején indult. Mivel a publikálás témaköreit nem kívánjuk egy bizonyos tartalmi struktúrára korlátozni, ezért kapta lapunk a *Polikróm* (magy.: sokszínű) elnevezést. Olyan modern szócsőként kívánunk funkcionálni a XXI. században, ahol minden érdeklődő megtalálhatja a számára legfontosabb művészi értékeket.

Célunk, hogy olyan aktív közösséget hozzunk létre, ahol sokszínű alkotások összessége alakítja ki a lap egyedi arculatát.

Teret kívánunk biztosítani annak, hogy változatos témákról szólaltassunk meg tehetséges, művészi érdeklődéssel rendelkező diákokat, fiatal szerzőket, akik úgy érzik szívesen tennék közzé színvonalas alkotásaikat.

Az alábbi kategóriákban várjuk a munkákat:

- *tanulmány*
- *cikk*
- *kritika*
- *recenzió*
- *interjú*
- *műfordítás*
- *próza*
- *vers*
- *grafikák, rajzok*